

ХУХЛА, ИЛИ ЦЕНТЪРЪТ НА БЕЗКРАЯ

В най-източния край на Родопите, съвсем близо до границата с Гърция и Турция, потънало в мистично спокойствие, обвито в легенди и красива природа, се намира село Хухла. Всяка година на това магично място се провежда фестивалът „Мистериите на Хухла“, който събира поети, писатели, художници, музиканти, танцьори и актьори от различни краища на България, а и чужбина. Организатор, вдъхновител и главен пазител на мистериите в Хухла е Иван Бунков – писател, журналист, общественик и родолюбец.

С. К.: Г-н Бунков, Вие сте инициатор, вдъхновител и основен двигател на емблематичния за Източните Родопи фестивал „Мистериите на Хухла“, който има вече 26 издания. Какво беше началото и как се промени фестивалът през годините?

И. Б.: Началото бе феноменално! Но то си имаше предисловие. „Мистериите на Хухла“ не възникнаха на празно място. Те стъпиха на две големи родови срещи, в които още като млад журналист бях съорганизатор с чичо Коста Хаджиев, който се зае с благородната и нелека за онова време задача, преди повече от 40 години, да обиколи села и градове в България, в които има разселени хухленци, да запише имената в родовете им и да стъкми едно общо родословно дърво. Той успя да опише до 4-то коляно 40 хухленски рода от общо 140-те, за които знаехме, че са съществували. Пред нищо и това е голямо нещо! Аз пък се захванах с „черната работа“ – организационната. Не знаех, че ще е толкова тежко, сякаш готвехме въстание, хората се дърпаха, не щяха да помагат, имали си работа, не им било до такива паратки работи¹ като нашата – и сега не искам и да си спомням за горчилките, които преглъщах, но издържах, не се предадох. И срещите, и двете, дори и за мен, станаха чудни! Събудиха се хората, видяха се, запалиха се! Селото още тогава беше обявено за безперспективно, със затихващи функции – то дори не бе водоснабдено, оставено на доизживяване, затова „трезвите хора“ гледаха на нас като на фантазьори, на несериозни, меко казано, хора. Пък демокрацията завари селото почти пред свършека му – миграцията беше жестока.

Но да караме подред.

От тези изключителни духовни прояви – родовите срещи – искрата се прехвърли и то в най-трудните времена на Прехода към мен и моите приятели Пламен Димитров и Бойко Ламбовски, а ние, пленени от любов към Хухла, се чудехме как да продължим, как да изкараме селото от забвението, от разрухата на всекидневието. Тази искра ни подпали за идеята за „Мистериите на Хухла“. Само така можехме и сериозно, и малко несериозно, в новите условия, като не се вземаме насериозно, понякога само с едно намигване към реалността, да опазим онова, което безпаметно си отиваше. Усещахме, че Хухла е и обикновено, но и необикновено село и искахме това да го покажем не само на хухленци, останали сякаш на последния рубеж на България, но и на ония, които бяха пръснати тогава из страната, а сега и по целия свят.

Знаехме малко още за мистериите на селото, за неговата история през вековете, но усещахме силата на това място, която идва от недрата на древността, светилище отпреди над 3 200 години. И почнахме, без да знаех докъде ще стигнем. Но почнахме. И то феноменално, както казах, от горно до – Пламен Димитров финансира едни пари и ги загуби, но „Мистериите“ спечелиха, защото

¹ паратки работи – маловажни, незначителни, празни работи; глупости.

тук, вкупом се изсипа преди 27 години срещу Димитровден най-елитната, фамозната, екстравагантна театрална труппа тогава – „Ла Страда“ /“Улицата“/ с Кръстю Лафазанов, Христо Гърбов, Валентин Танев и т. н., чак и младият Любо Нейков беше тук и пред шашнатите хухленци започна един маскарад в нашето читалище – пред бабите актьорите на Москов играха „Мармалад“. И стана „Многострадалната Геновева“ в хухленски вариант. А в хоремага стана истински купон – суматоха – хухленци до един се превърнаха в актьори, като пиха от червеното вино, а актьорите – в хухленци. И така посрещнахме Димитровден в театър на живо, с много музика, стихове, песни и игри.

Оттогава минаха 27 години.

Всяка година в дните на фестивала сега си дават среща най-доброто национално с най-доброто регионално постижение в поезията, музиката, танца, театъра, етнографията, кулинарното изкуство. Идват и творци от Гърция и Турция. Падат границите пред културите ни, разтварят се все повече и повече хоризонтите на човечността, за която всъщност навсякъде ще става дума.

Навършват се 17 години от откриването на възстановения на върха параклис „Свети пророк Илия“, от новото цивилизоване на свещения връх с кладенец, от който тръгва всичко, а и идва и самото име на Хухла. Седемнадесет години от изграждането и в буквалния, и в преносния смисъл на пътя към върха, към амфитеатъра, символ на духовността от древни времена!

Във всичко това аз виждам една причинно-следствена връзка, една последователност, едно издигане на селото над бита, над дребните дразги и комшийски недоразумения, едно сплотяване в името на доброто и бъдещето. И с всеки изминат ден съм все по-признателен на чичо Коста Хаджиев, на брат ми Кольо Бунков за безвъзмездната подкрепа и за скритата му и явна дейност в развитието на Хухла; на моя кум Илия Христов – Линката, душата на Хухла, на когото „Мистериите“ яко се опираха; на Лефтер Лефтеров; на инж. Митко Драганов – член на инициативния комитет за изграждането на параклиса. Изключително благотворно бе участието му там. Благодарен съм на бай Никола Вълчев, този вълшебен майстор в Хухла, който постави темелите на възстановения параклис, на Ивайло Балабанов за мощната му духовна, а и финансова подкрепа чрез „Ротари клуб“ – Свиленград при изграждането на параклиса, а и на цялото му поетично присъствие в „Мистериите на Хухла“ и в България. Благодарен съм на Илия Карачомаков, Димитър Зафиров – Паргията, на Марин Михов, всички те вече не са между нас, но ги помним и ще ги помним и с това добро.

Благодарни трябва да бъдем и на арх. Таня Катранджиева, която ни подари проекта за този чуден храм. Благодарни трябва да бъдем на всички хухленци, които се включиха кои с труд, кои с пари за възстановяването на параклиса, който по невидим начин, пак казвам, успя да ни сплоти не в материална, а в идеална цел! Да ни сдобри! Да ни събере хухленци от близо и далеч в едно.

Искам специално да благодаря на Христо Куманов, хухленец от Бата, Бургаско, за мощната му подкрепа, която ми е давал през цялото време и в завършването на параклиса, и в развитието на „Мистериите“. Куманов помагаше освен с труд и насърчаване на другите, но и с много средства. Да благодаря за подкрепата и на Николай Гайдаджиев, един от първите нови заселници, които имаха дързостта да си купят къща в Хухла. Да благодаря специално на Яница Каплан – хухленска щерка, която от Германия можа да бъде по-голяма хухленка от много други тук. Тя води яростна кампания там за изграждане на образа на Хухла в чужбина, събираше средства за подпомагане на хухленци в кризите и спомогна за ремонтирането на купола на параклиса, като осигури средства от немска фондация. По-късно спомогна и чрез фондацията бе реновирано и читалището

„Хохла“. Да благодаря на „златните момчета“ на Хухла – Христо и Григор Григорови, които мобилизираха хухленци и направиха от читалището отново храм на културата.

През годините „Мистериите“ се опираха на разбиране от страна на местната общинска власт. Подкрепа получаваха от кметовете Ангел Петров, Стефан Танев, Диана Овчарова. От кметските наместници Златка Христова, през чийто мандат бе изграден параклиса и за което тя страшно много помогна, на Петър Кондузов и Вероника Кондузова.

С. К.: Вие сте роден в Хухла. Кога и как осъзнахте, че Хухла е необикновено място? Трябва ли човек да е писател, да е творец, за да разбере Хухла?

И. Б.: Интуитивно го усещах още като малък, момче бях, растях по тютюневите ниви, но със самочувствие, без комплекс за малоценност. И после, когато учих в техникум в Пловдив, и когато завърших Университета в София и започнах работа като журналист в Кърджали, почнах все повече да се вглеждам в рода си, в корена, в селото – и тогава преоткрих и себе си, и съселаните си! Искан да им кажа и да им докажа, че Хухла не е случайна, че и те не са случайници.

И успех! Мисля, това е универсално. Това важи за всички хора, за всички села. Просто трябва да го осъзнаят и да си повярват, че не са случайни! Не е необходимо човек да е творец, за да усети, да разбере Хухла! То е особено място. Не смятам тук, в това интервю, да го доказвам. Ако някой не ми вярва и дойде на село и ми каже, че съм го излъгал – ще му платя разноските, че и почерпката по време на разговора ще е от мен! Но творците с още по-голяма сила усещат благотворната сила на Хухла. Примери много. Много творци – от България, от цял свят – идват и ми го казват! Елате и вижте! Качете се на върха Илинден, където е параклисът и специалният амфитеатър, в който провеждаме заключителните галаспектакли на „Мистериите“, и ще се убедите.

А може индиректно да се докоснете до Хухла – прочетете поезията на Петър Василев, на Ивайло Балабанов, които са от Хухла и са носители на приза „Почетен селянин на Мистериите на Хухла“, или поезията на бургаските поети с хухленски корени Росен Друмев, който вече не е между нас, той също е носител на приза от Мистериите, на Иван Сухиванов.

Още много творци има от Хухла – танцьори, джазмени, режисьори, които носят в кръвта си силата на Хухла. А иначе от хухленски родове са големите спортисти Ненчо Христов и Ненчо Стайков – колоездачи, Пламен Христов – футболист, духовници като търновския владика Дядо Стефан. Имаме много учени: професори, доктори, физици, математици, бизнесмени. Ненапразно навремето покойният поет Никола Инджов се шегуваше, че в Хухла на глава от населението се падат повече писатели, отколкото на населението в Софийския Ленински райсъвет, където се помещаваше прочутото кафене на СБП. Това наистина е така особено като се има предвид, че сега в Хухла с постоянно жителство са само 24 души. Но иначе къщите ни вече са възстановени и облагородени, много хухленци ги ползват за почивки през лятото, имаме вече и чужденци от Германия. Трудно е да си купиш парцел в Хухла, а и той ще е много скъп, защото цените се вдигнаха „мистериозно“ благодарение все на „Мистериите на Хухла,“ което направи село известно близо и далеч.

С. К.: По време на празниците през годините се организират изложби, литературни четения, дискусии, надпявания, надсвирвания, надигравания, наддумвания... Каква е мисията на фестивала?

И. Б.: Последните издания на фестивала са под надслов „Човечност без граници“. Това никак не е случайно. Хухла е трагично място. Гранично. Селото сякаш лежи върху кости – и при най-малките разкопки излизат десетки скелети. Защото през вековете тук битките за върха, който е с особено предназначение на десния бряг на Арда, преди реката да напусне Родопите, не стихвали. Разорено е през кървавата за нас 1913 година. Имаме паметник на 42-те жертви от тази година. Отделно, от селото има убити в Първата световна война, във Втората световна война – бабите ги помня все с черни забрадки. И въпреки това, един парадокс: хухленци живеем добре и с гърци, и с турци, другаруваме с хора от цял свят, защото дълбоко в нас бушува истинската ни човешка същност, тя търси човечността и в другите. Затова и девизът на „Мистериите“ е „Човечност без граници“. Според мен той може да бъде и световен девиз, щото това е, което осмисля човешкото ни съществуване – безграничната ни човечност. Затова са и литературните ни четения с поети от трите балкански страни. Затова и на върха ни свирят музиканти от трите балкански държави. А миналата година на площада в Ивайловград, по време на фестивала „Мистериите на Хухла“, изиграхме за първи път и *голямото балканско хоро*, на което се заловиха и българи, и гърци, и турци. Космическо звучеше тогава в нощта това „Човечност без граници“!

С. К.: Кои са символите на фестивала и как се присъжда титлата „Почетен селянин на Хухла“?

И. Б.: Символи много – и те намират място в логото ни – свързани са с историята, археология и народопсихологията, но като най-ярък символ, като емблема на фестивала всяка година се присъжда призьт „Почетен селянин на „Мистериите на Хухла“. Статуетката представлява поставен на пиедестал бронзов цървул, пробит от ходене, в който е пъхнато земното кълбо. Хрумката е, че всяко село си е една малка вселена, една завършена общност, която може да бъде разглеждана като универсиум, и селото като понятие е универсал. Хухла е символ на планетарно село – където и да ходиш, каквото и да правиш, ти се връщаш при него като в своята Итака, даваш си сметка, себеизмерваш се там, при корените си, където си най-истински. Ненапразно човек иска, когато свърши земния си път, да почива завинаги в родното си място.

А как се присъжда призьт – това досега никой не е разбрал. Мистериозната Хухленска Академия на науките ни спуска по невидим начин името на награждения. И ние не знаем кой ще бъде награжденият до последния момент, защото няма и номинации – всеки един от нас, от вас, може да бъде носител на приза, стига мистериозните академици, които никой още официално не ги познава, да решат! Така че не губете кураж! Работете, работете, дойде ли му времето, може да бъдете и наградени!

С. К.: Какви хора идват на фестивала?

И. Б.: Хората, които идват, са от близо и далеч. В тези дни съм като въртоглав от работа, нямам време да общувам с всички, затова после си дообщувам с тях в социалните мрежи. А ми се ще да имам повече време на живо да говоря с всички. Завиждам им благородно, защото по времето на „Мистериите“ те не само се зареждат с творческа енергия, не само си общуват превъзходно, но и се запознават на върха и стават като братя – приятели за цял живот. И аз се чувствам като брат и приятел с всички тях!

С. К.: Хухла твърди, че е центърът на света. Мистериозната хухленска академия на науките (МХАН) дори издава такъв сертификат на всички, посетили селото. Ако Хухла е световният център, къде се намира най-отдалечената му периферия?

И. Б.: Че е Център – център е, и то какъв! Хухла е център на безкрая! Затова и периферията му е безкрайна. Повече за това можете да прочете в новия ми белетристичен сборник, който ще се казва „Хухла, или центърът на безкрая“ и, надявам се, да излезе скоро. Ето че вкарахме и малко „продуктово позициониране“, но, надявам се, това да ми бъде простено в името на „Мистериите“!

С. К.: Кое в „Мистериите на Хухла“ никога няма да изчезне?

И. Б.: Намигването към другите, към света. Хората, които си намигат, не воюват, а другаруват – без апломб, без чупки в кръста, си говорят за истинските неща!

С.К.: В разказа „Небесното грозде“ говорите за хората „с корен в земята и с глави в небесата“. Мислите ли, че децата „алфа“, новото дигитално поколение, биха разбрали разказа Ви?

И. Б.: Зависи от децата. Моите внуци са от това поколение и не само го разбират, но и го изповядват. Живеят, единият в Сан Франциско, другият – в Амстердам, и още от летището в София скандират „Хухла! Хухла!“ Няма търпение да стигнат бързо до „най-хубавото място на света“. Внуците ми са от смесени бракове – майка българка, баща американец, майка българка, баща нидерландец, но знаят перфектно и български език, и българските приказки, и българската история и култура, и американската, и нидерландската. Смея да кажа, че единият ми внук с единия си крак е стъпил в Сан Франциско, а с другия в Хухла, а другият ми внук с единия си крак е стъпил в Амстердам, а с другия в Хухла, но главите и на двамата са високо в космоса, във вселената. И за земята, и за вселената те вече знаят повече от мен, макар че са на 9 и 12 години. И ме съветват, като чета за Троянската война: „Дядо, имало е наистина такава война, но не всичко, написано за нея, е вярно, внимавай!“ И аз внимавам, дори се съветвам с тях! Стъпили са и на земята здраво – винаги си бранят интереса, могат да се справят и с къщна работа, и по двора, не са лигави момчета. Познават толкова неща по света и у нас, за които аз на техните години не бях и чувал дори. Е, че трудно ги отделяме понякога от екраните на телефоните и таблетите, това важи и за нас, възрастните. За да не станат децата ни „екранни деца“, зависи най-много от родителите, от училището и културата в държавата, в която живеят. При нас, в България, децата са застрашени от това пристрастяване и вече има клиники, в които се лекуват от тази нова болест на века! Страхувам се за тяхното поколение и затова не трябва да мълчим!

С. К.: Каква е Вашата мечта за Хухла?

И. Б.: Да има винаги хора, които да мечтаят за Хухла! И за света!

С. К.: Благодаря Ви! Ще се радвам да се видим в с. Хухла.